

Řecká krize

Několik čtenářů mě požádalo, jestli bych mohla něco napsat ke krizi, ve které se Řecko právě topí. Nemohla. Ekonomice nerozumím vůbec a na první pohled zde na Korfu žádná krize není moc patrná. Lidé sedí na náměstí a popíjejí kávu jako vždy, nezaměstnaní berou podporu kolem 500 eur měsíčně a nedávno jsem se dozvěděla od své kamarádky, která má dvanáctiletého syna, že na začátku letošního školního roku dostaly všechny děti v Řecku v prvním ročníku gymnázia (naše 7.třída) poukázku na 450 eur, aby si za ně povinně nakoupily notebooky...

Zdá se, že řeckou krizi řeší celý svět kromě Řecka. Byla jsem upozorněna na skvělý rozhovor v LN se Stefanosem Manosem, který mluví za vše, takže, pokud vás to zajímá, přetiskuji ho sem celý.

Letitý zvyk řecké vlády kupovat si voliče tím, že je zaměstná. Typický mladý Řek touží být státním zaměstnancem. Přijde vám to zvláštní? Jemu ne. Protože jakmile získá místo ve veřejném sektoru, získává definitivu. Už ho nikdy nevyhodí, až do důchodu.

Tu definitivu má od prvního dne v práci?

Jistě. Formálně sice běží šestiměsíční zkušební lhůta, ale po jejím uplynutí nikdy nikoho nepustí. Tudíž člověk, který v 25 letech vstoupí do státní služby, má před sebou 35 let garantovaného platu. A celoživotní penzi. Až umře, přejde penze na jeho manželku. A pokud by po něm zůstaly neprovdané dcery, dostanou státní penzi taky.

Kdy se celoživotní garance pro státní zaměstnance zavedla?

To je už dávno. Je dokonce zakotvena v ústavě. Ovšem v ústavě se připouští i možnost ztráty místa ve veřejném sektoru, pokud by bylo zrušeno. Jenže místa ve veřejném sektoru se zásadně neruší, a když ano, tak za cenu ohromného odstupného. Bývalý ministr hospodářství jednou výslovně řekl, že PASOK ve svém slovníku nemá výraz propustit.

Jaké jsou ve veřejném sektoru platy?

V průměru 2,5krát větší než v soukromém. A u vás?

Kde ve státním sektoru byste nejvíc škrtil?

Největší skupinu státních zaměstnanců tvoří učitelé. Řecko na školách prvního a druhého stupně zaměstnává čtyřikrát víc učitelů na žáka než Finsko. A pokud je finské sekundární školství považováno za evropskou špičku, ptám se, k čemu my potřebujeme čtyřnásobek učitelů. Nový premiér Papandreu se sice tváří, že proškrtá výdaje, současně ale oznámil, že přijme sedm tisíc nových učitelů. Přitom jich už teď máme asi o 80 tisíc víc, než by bylo třeba. No a když si vydržujete tolik učitelů, nakonec pořádně nepracuje žádný.

Teoreticky můžete třídy rozdělit na čtvrtiny a každý učitel bude mít práci ?

Někde by nepomohlo ani to. Před několika měsíci například vyšlo najevo, že na odlehlém ostrůvku Agios Efstratios provozují školu se čtyřiceti učiteli a deseti žáky.

Co ti nadbyteční učitelé dělají?

Pobírají plat, ale neučí. Někdo třeba v pracovní době jezdí s taxíkem, spousta jich je v turistických službách. A ti, kteří opravdu učí, učení často odbývají tak, že rodiče musí dětem platit odpolední soukromé doučování. Doučují je zpravidla učitelé ze státních škol. Takže lidé, kteří nedělají to, za co je platí stát, pobírají dva platy. A žádná vláda se na to neodváží sáhnout. Abych ale nemluvil jen o učitelích – přezaměstnanost panuje ve všech státních podnicích. Třeba řecká národní banka – schválně, kolik lidí pracuje v České národní bance?

Z hlavy nevím.

Jsme zhruba stejně velké země, vy máte deset milionů obyvatel, my jedenáct. Naše centrální banka zaměstnává 3000 lidí. Jsem si jistý, že vaše centrální banka je menší (ČNB udává počet 1484 zaměstnanců – pozn. red.), a protože nejste v eurozóně, má objektivně víc práce. Za řeckou centrální banku dnes všechno důležité rozhoduje Frankfurt. Vystačila by s 200, 300 lidmi. Ostatní jsou zbyteční.

To je jeden centrální úřad, propustit 2700 zaměstnanců by asi stát nevytrhlo.

Ne, to je jeden typický příklad. Mohl bych s vámi probírat úřady jeden po druhém. Za posledních pět let – a to vládla pravice – se počet pracovníků parlamentu zdvojnásobil. Jak to? Poslanců jsme před pěti lety měli stejně jako dnes. Zaměstnanci parlamentu nepobírají 14 platů ročně, jak je běžné jinde, ne, oni berou 16 platů. Navíc se jim patnáctý a šestnáctý plat nedaní.

Vlastní stát nějaké firmy?

Tam je to totéž v bleděmodrém. Například Olympic Airways – před restrukturalizací v roce 2003 to byla státní letecká společnost, která prodělávala milion eur denně. Oni zaměstnávali dvakrát víc lidí, než bylo třeba. Přebytek pilotů se maskoval redukcí naléтанých hodin, ale taky třeba nařízením, že pilot, který letí do New Yorku, tam musí dvě nebo tři noci přespat. Aby nebyl v Řecku na očích.

Co s tím vláda udělala?

Zabralo jí to pět let a problém se podařilo vyřešit až za cenu ohromných finančních kompenzací. Dnes houfy bývalých pilotů sedí doma a pobírají 14 tisíc eur měsíčně za to, že nedělají nic. Takových příkladů jsou stovky. Ve státním Telekomu zaměstnávali 25 tisíc lidí, až jeho výkonný ředitel prohlásil, že jich potřebuje jen 12 tisíc, jinak ho zničí soukromá konkurence. Jenže vláda za žádnou cenu nechtěla vypadat jako ten, kdo vyhazuje lidi z práce. Takže každý zaměstnanec, který souhlasil s odchodem, dostal v průměru 200 tisíc eur kompenzace.

Ovlivňuje výše odstupného ve veřejném sektoru odstupné v soukromém sektoru?

Souvisí to spolu. Zákon podnikatelům nařizuje vyplácet dlouholeté zaměstnance tolika měsíčními platy, kolik ten člověk ve firmě strávil roků. Což je na evropské poměry velkorysé. Jaké odstupné předepisuje zákon v České republice?

Tři měsíční platy.

U nás je pro dlouholeté zaměstnance v soukromém sektoru stanoveno minimum 24 platů. Státním zaměstnancům se to ovšem zdá málo, takže dostávají někde 72, jinde 100 měsíčních platů. Peníze pro lidi, které stát ve skutečnosti vůbec nepotřebuje, neberou konce. A to je ústřední problém Řecka. Bohužel v Bruselu stav věcí v Řecku není znám. Ještě jim to nedošlo.

Jak to? Unie má přece v Aténách své lidi, Řecko není v izolaci.

Předpokládám, že i kdyby ty souvislosti znali, nebudou tomu prostě schopni uvěřit.

Co s tím?

Celá ta řecká nemoc by se dala snadno vyléčit, kdyby politici našli odvahu sáhnout do veřejného sektoru. Kdyby se zbavili nepotřebných lidí, deficit by se vypařil. Náš stát na sobě nese ohromné množství tuku, který by šlo rychle shodit.

A bude nová vláda shazovat tuk?

Spíš bych si tipnul, že zvýší daně, aby se vyhnula sociálním nepokojům. A to je katastrofa. Předpokládám, že neudržitelnost situace si uvědomí trhy – možná ne za měsíc, ale někdy v příštím roce. A pak peníze, které si vláda musí půjčovat, podraží ještě víc.

Řecký dluh ohrožuje celou eurozónu. Co by teď bylo od EU nejchytřejší?

Ted' zrovna se naskytá jedna příhodná chvíle, protože vláda do Bruselu poslala návrh úspor a čeká na jeho schválení. Já na místě unie bych ten návrh okamžitě poslal zpátky k přeepsání. Řekl bych: Skutečné rozpočtové škrty, prosím.

Přiměje řeckou vládu šetřit, když jí ostatní země eurozóny pohrozí, že žádná pomoc nebude?

Takové obecné řeči nám moc nepomůžou. Řekové totiž často reagují dětinsky. Lepší by bylo, kdyby Evropská komise nebo třeba německá vláda vyžadovaly od naší vlády odpovědi na konkrétní otázky. Proč si ksakru vydržujete takový veřejný sektor? Ať jasně řeknou: Nepomůžeme vám, dokud nesnížíte počet učitelů.

Kde by ti učitelé sehnali práci? Řecko nemá žádný průmysl.

Ať jdou třeba do turistických služeb. Podle kvalifikovaných odhadů tvoří 30, možná 40 procent našeho HDP šedá ekonomika. Spousta lidí by jenom zlegalizovala své příjmy z šedé ekonomiky. Akorát už by k nim nepobírala plat od státu.

Kdy vlastně přezaměstnanost ve veřejném sektoru začala? Za starého Papandrea?

Papandreu starší (Andreas P., otec dnešního premiéra, vládl v letech 1981-1989 a 1993-1996 -pozn. red.) opravdu zavedl většinu věcí, které nás teď tíží. Třeba názor, že stát je třeba ovládnout svými lidmi – čímž se mimochodem podobal vašim komunistům. Člověk musel být členem strany, aby získal určité místo. Posiloval odbory. Profesori na univerzitách se už nevybírali podle svých kvalit, volí si je studenti. Starý Papandreu, hrůza hrůz.

V roce 1981, kdy začala jeho éra, Řecko také vstoupilo do Evropských společenství. Jak vás to změnilo?

Naše členství bych rozdělil do dvou fází. První je ohraničena vstupem v roce 1981. Vzápětí začaly přitékat dotace, které změnilly hlavně venkov. Díky nim se zásadně rozšířila silniční síť.

U nás unijní dotace evidentně podporují korupci. Co v Řecku?

Samozřejmě se nám to stalo taky. Evropa posílala peníze, na místě ale byla potřeba úředníka, který je rozdělil. A který zhruba deset procent kasíroval pro sebe. Fakt je, že časem bylo vyplácení dotací zpřísněno. Nejdřív stačilo zažádat si, řekněme, o dotaci na vypěstování 100 tun oliv, a nikoho nezajímalo, jestli náhodou neprodukuje jenom 10 tun. Pak se začaly počítat olivovníky a korupce trochu poklesla. Předpokládám ale, že i úředníci v Bruselu vyčlenění pro styk s Řeckem se časem nechali zkorumpovat. Nicméně celkově byla první fáze pro Řecko extrémně výhodná.

Druhá fáze začíná vstupem do eurozóny?

Ano, v roce 2001. Vstup skýtal velké šance. Poprvé v historii jsme měli stabilní měnu. Firmy ani jedinci už nemusí kalkulovat s devalváci. Dřív spousta Řeků držela z opatrnosti úspory v cizině, ne v drachmách, ale v dolarech a švýcarských francích. Díky euru se Řecko stalo místem, kde si člověk může ukládat peníze. Investoři už se nemuseli bát, že jim devalvace znehodnotí investice. Těchto šancí jsme ale nevyužili. Zahraniční investice se blíží nule, Bulharsko jich dokázalo přilákat desetkrát, možná patnáctkrát víc než my. My jsme euro využili jen ke zdražování.

Neznervózňuje normální Řeky pomyšlení, že se stávají terčem posměchu napříč Evropou?

Ale ano, bohužel ne dostatečně.

Jaký má vlastně Řecko poměr k západní Evropě? Považuje se za její součást, nebo spíš přemýšlí v kategoriích my-Západ?

Blíž má k tomu druhému.

Odhadl byste, co bude za rok?

Jsem pesimista, ačkoliv situace je naprosto zvládnutelná. Bohužel nemáme politiky, kteří by ji chtěli seriózně zvládnout. Dál stoupne cena, za kterou si stát půjčuje peníze. Očekávám i sociální nepokoje.

Může být Řecko do roka vyloučeno z eurozóny?

Nemyslím. Ale kdybychom vypadli z eurozóny, vypadneme i z Evropské unie. A to by pro nás byla katastrofa.

Kdo je... Stefanos Manos.

Ekonom, politik a mnohonásobný ministr se narodil v roce 1939. Vystudoval strojírenství, má i titul MBA z Harvardu. Manos se do parlamentu poprvé dostal v barvách pravicové Nové demokracie v roce 1977. Celkem pětkrát potom sloužil jako ministr, počátkem osmdesátých let byl z funkce ministra průmyslu průkopníkem řecké privatizace. V roce 1998 byl těžko zařaditelný Manos vypuzen z Nové demokracie a do dalšího parlamentu se nechal zvolit jako nezávislý na kandidátce socialistů. Před rokem založil malou liberální stranu Drasi. Je známou osobností řeckého veřejného života.